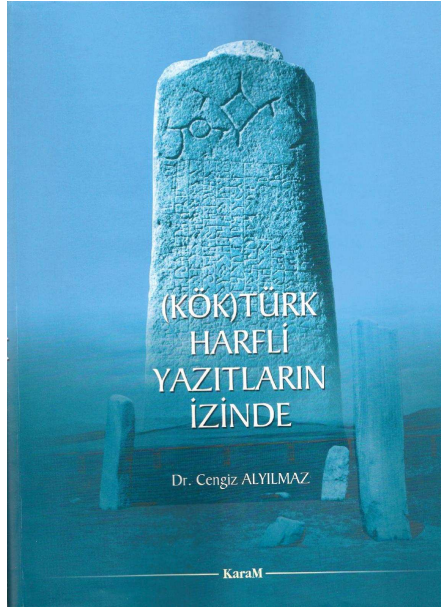

(KÖK)TÜRK HARFLİ YAZITLARIMIZ VE EPİGRAFİK BELGELEME

Dr. Cengiz Alyılmaz, **(Kök)türk Harfli Yazıtların İzinde**, KaraM Yayıncılık, Ankara 2007, XVI+192 s.

Murat ŞENGÜL*

“İnsanlar bir milyon yıldan beri doğup ölmekte, ama yalnızca altı bin yıldır yazmaktadırlar.”

Etiemble

İnsanların, tarihin akışıyla yok olması muhtemel olan anları ya da söylemleri kaydedip saklama zorunluluğu hissetmeleri, yazının gerekliliğini bir yasaya dönüştürmüştür (Jean, 2004: 1). Bu yasanın tezahürü neticesinde, Türklerin millî alfabesi olan

(Kök)türk alfabesiyle yazılan ilk Türk yazıtları da, Türk milletinin tarihteki yerine ışık tutacak bir hazine (Alyılmaz, 2005: 3-4) niteliğindedir.

Maddi veya manevi değeri olan bir hazineye sahip olmak, her insanın / toplumun ait olduğu kültür ve uygarlık seviyesini bilmesi / tanınması ve onun haklı övüncünü yaşaması bakımından son derece önemlidir.

Dr. Cengiz Alyılmaz, Türk kültür ve uygarlığının zenginliğine ve köklülüğüne dair duyarlılığı yüreğinde hissederek, 1991 yılından bu yana özellikle (Kök)türk yazıtlarıyla ilgili olarak yürütülen ciddi projelerde görev almış; bu alanda birçok çalışmaya da imza atmıştır: *Orhun Yazıtlarının Söz Dizimi, Moğolistan'daki Türk Anıtları Projesi*

* Arş. Gör., Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü ELAZIĞ, mmuratsengul@hotmail.com

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

Albüümü (ortak), Orhun Yazıtlarının Bugünkü Durumu, Eski Türkçenin Söz Varlığının Düz ve Ters Dizimi... bu eserlerden bazılarıdır.

Bir bilim adamının en önemli görevi, çalışma alanıyla ilgili araştırmalar yapmak ve bu çalışmalarını bilim insanlarının istifadesine sunmaktır. Projelerden edindiği bilgi ve birikimi “bir görev bilinci”yle bilim çevrelerinin istifadesine sunan Dr. Cengiz Alyılmaz’ın (Kök)türk harfli yazıtların epigrafik belgelemelerinde uygulanacak yöntemleri ve teknikleri konu alan “(Kök)türk Harfli Yazıtların İzinde” adlı eseri de, bu alanda araştırma ve inceleme yapacaklar için bir başvuru eseri niteliğindedir.

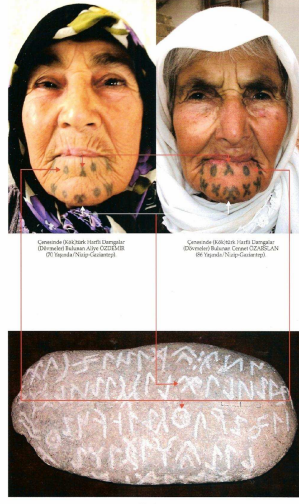
Dört bölümden oluşan eserin “Giriş” bölümünde (Kök)türk yazısı ve (Kök)türk yazıtlarıyla ilgili bilgiler yer almaktadır. Bu bölümde, ilk olarak, (Kök)türk yazısının / alfabesinin kökeni hakkında ileri sürülen görüşlere, bazı bilim adamlarının (Efrasiyap Gemalmaz, Talat Tekin, Altay S. Amanjolov, İgor V. Kormuşin) (Kök)türk harfli yazıtlarda kullanılan alfabeye ilgili işaretler sistemi, bu işaretlerin transkripsiyon ve transliterasyondaki karşılıklarına tablolar halinde yer verilmiştir. Bu bölümün ikinci kısmında, Yenisey yazıtları, Talas ve Koçkor yazıtları, Moğolistan, Batı Türkistan, Doğu Türkistan, Kafkaslar, Anadolu, Balkanlar ve Avrupa’da bulunan yazıtların hangileri olduğu, bu yazıtların içeriğinin ne olduğu, bu yazıtlarla ilgili olarak kimler tarafından ne tür çalışmaların yapıldığı belirtilmiş; (Kök)türk harfli yazıtlardan günümüze yansıyan özelliklerin, yurdumuzun dört bir yöresinde yer alan şekillerinin kimi zaman kayalardaki, taşlardaki, kimi zaman bazı yörelerimizdeki insanların yüz, el ve ayaklarındaki kimi zaman da çanak, çömlek, halı, türbe, anıt, köç heykeli, medrese ve mezar taşlarındaki izlerine yer verilmiştir.

(Kök)türk harfli yazıtların izlerine ait görüntülerin bazıları şunlardır:

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

Çenesinde (Kök) Türk Harfli Damgalar Bulunan Vatandaşlarımız ve Bu Damgaların Talas Yazıtı İle Olan Benzerlikler (Alyılmaz, 2007: 57)

Üzerinde Eski Türk Yaşayış ve İnanışımı Yansıtan Tasvirler, Damgalar Bulunan Kas Yöresine Ait Bir Halı (Alyılmaz, 2007: 63)

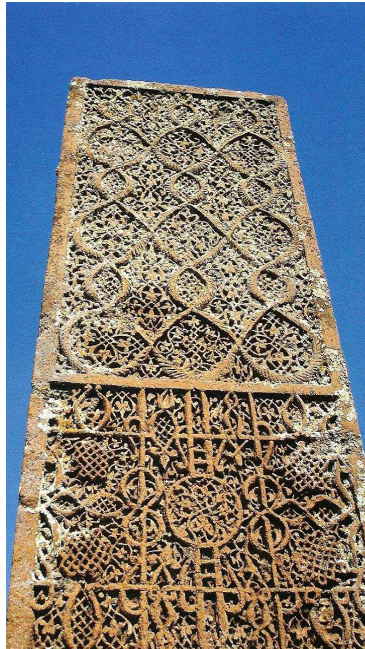
Çenesinde Eski Türk Yaşayış ve İnanışımı Yansıtan Tasvirler, Damgalar Bulunan Kas Yöresine Ait Halıdır

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

1. Bilge Tonyukuk Yazıtından Ayrıntılı
Bir Görüntü (Alyılmaz, 2007: XVI)

Ahlat'taki Mezar Taşlarından
Birin Görüntüsü (Alyılmaz, 2007: 75).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

Kitabın ikinci bölümünü oluşturan“(Kök)türk Harfli Yazıtların Epigrafiik Belgelemelerinde Uygulanacak Yöntemler ve Teknikler” başlıklı bölümünde, yazıtlara zarar vermeyecek şekilde, doğru bir belgeleme yapabilmek için, yazıtın özelliğine göre uygulanabilecek yöntemlere ve tekniklere çeşitli görüntüler eşliğinde, ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

Bu yöntemler ve teknikler şunlardır:

- 1- Yazılı Yüzeyleri Herhangi Bir Araç Kullanmadan, Doğal Ortamda Okuyup Belgelemek,
- 2- Yazılı Yüzeyleri Büyüteç veya Yansıtıcı Kullanarak Okuyup Belgelemek,
- 3- Yazılı Yüzeyleri Parmakla Dokunarak Okuyup Belgelemek,
- 4- Yazılı Yüzeyleri Estampaj Uygulayarak Belgelemek,
- 5- Yazılı Yüzeyleri Elle Kağıda Çizerek (Resmederek) Belgelemek,
- 6- Yazılı Yüzeylerin İçini Doldurarak Belgelemek,
- 7- Yazılı Yüzeyleri Murç, Keski Kullanarak Belirgin Hale Getirip Belgelemek,
- 8- Yazılı Yüzeyleri Saydam Malzeme Kullanarak Belgelemek,
- 9- Yazılı Yüzeyleri Islatarak Belgelemek,
- 10- Yazılı Yüzeyleri Gölgeleme Yaparak veya Karartma Uygulayarak Belgelemek,
- 11- Yazılı Yüzeyleri Aydınlatmayı Yeterli Hale Getirip Belgelemek,
- 12- Manuel Fotoğraf Makineleri Kullanılarak Elde Edilen Görüntülerden Hareketle Epigrafiik Belgeleme Yapmak,
- 13- Yazılı Yüzeyleri Video Kamerayla Kaydedip Belgeleme Yapmak,
- 14- Yazıtların Kalıbından veya Kopyasından Hareketle Epigrafiik Belgeleme Yapmak,
- 15- Dijital Fotogrametri Tekniğiyle Epigrafiik Belgeleme Yapmak (Alyılmaz, 2007: 78).

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

Bu epigrafik belgeleme yöntemleri ve teknikleri içerisinde en yenisi olan Dijital Fotogrametri Tekniği, teknolojik gelişmelerin epigrafik belgelenelerde kullanılan en son ve en güvenilir şeklidir. Alyılmaz, eserinde, bu tekniğin yazıt bilimi açısından önemi ve faydalarını sıraladıktan sonra bu teknik kullanılırken göz önünde bulundurulması gereken özellikleri de belirtmektedir.

Alyılmaz'ın eserinin değerine değer katan en önemli özelliklerinden birisi de Moğolistan'daki bazı yazıtların, yazıtlara ait parçaların yerleri ve bunların GPS (Global Position System) ile tespit edilen koordinatlarının tablolar halinde sunulmasıdır.

Eserin ikinci bölümünün son kısmında, yazıtların epigrafik belgelenmeleri ile ilgili bilgileri sistemleştirerek bu hususta bir standart belirlemek amacıyla oluşturulmuş 30 maddelik ayrıntılı bir tablo yer almaktadır.

Üçüncü bölüm olan “*Sonuç ve Öneriler*” bölümünde, epigrafik belgeleme yöntemleri ve teknikleri ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmış ve bu alanda çalışma yapacak insanlara, yılların birikimi sonucunda oluşan bilgi ve deneyimin tezahürü niteliğinde olan önerilere yer verilmiştir.

Eserin dördüncü bölümü ise, (Kök)türk harfli yazıtlar ve bunların epigrafik belgelenmelerine ilişkin çalışmaları içeren çok geniş bir “*Bibliyografya*”dan oluşmaktadır.

Dr. Cengiz Alyılmaz ve ekip arkadaşlarının 2007 yılının temmuz ve ağustos aylarını kapsayan Moğolistan'daki, Kırgızistan'daki ve Kazakistan'daki (Kök)türk harfli yazıtların dijital fotogrametri tekniğiyle belgelenmesi ve GPS ile buldukları yerlerin koordinatlarını tespit etmek için yaptıkları araştırma gezisinin gidiş ve dönüş bölümünün tanığı oldum. Sayın Alyılmaz ve çalışma arkadaşlarının, yaz aylarının en sıcak günlerinde Gobi Çölü, Altay Dağları, Isık Göl çevresi ve yazıtların bulunduğu diğer bölgelere yaptıkları, oldukça zor doğa koşulları içerisinde gerçekleştirilen bu araştırma gezilerinden döndüklerinde gördüğüm manzara beni dehşete düşürmüştü. Araştırmacıların esmerleşmiş, kavrulmuş yüzleri, vücut ağırlıklarının en az 1/5 oranında verdikleri kilolar bile, bu eserin sadece bir bölümünü oluşturan çalışmalar için ne kadar büyük emekler çekildiğini göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Alanında ilk olma özelliği taşıyan bu eser, içerik açısından eski Türk dili ve yazıt bilimi konusunda çalışmalar yapacak bilim adamları için kaynak teşkil edecek niteliktedir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/2 Spring 2008*

Eseri Türk diline, yazıt bilimine ve Türk kültür hayatına kazandıran Dr. Cengiz Alyılmaz'ı ve KaraM yayınlarının yöneticilerini kutluyor, çalışmalarının devamını diliyorum.

KAYNAKLAR

ALYILMAZ, Cengiz. (2005). **Orhun Yazıtlarının Bugünkü Durumu**. Ankara: Kurmay Kitap Yayın Dağıtım.

ALYILMAZ, Cengiz. (2007). **(Kök)türk Harfli Yazıtların İzinde**. Ankara: KaraM Yayıncılık.

JEAN, Georges. (2004). **Yazı İnsanlığın Belleği**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.